

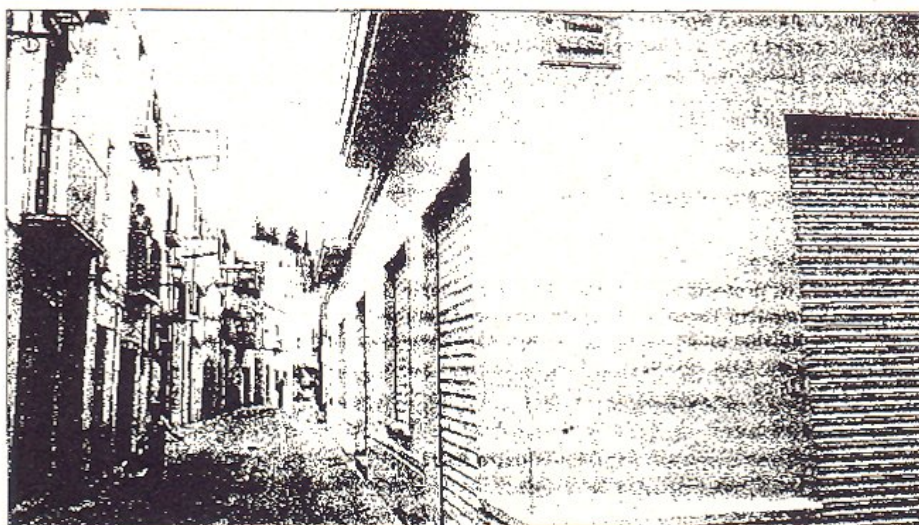
La contra Josep Bayerri Raga

El call de Tortosa

Tot i la seva modèstia, el call jueu de Tortosa és ple de vida com fa mil anys, avui paradoxalment ocupat per emigrants de religió islàmica

El passat Nadal vaig anar a Israel (o Palestina, o Terra Santa, que tot depèn de les conviccions religioses o polítiques de cadascú). A més dels itineraris turístics jueus i cristians vaig conèixer la Cisjordània ocupada i l'altiplà del Golan. Jerusalem és una ciutat màgica que tothom hauria de visitar, però amb precaució, no tant per la seguretat física sinó pel perill de contaminació intel·lectual. Al lloc del món on conflueixen tantes cultures i tantes ideologies hi ha la tendència a exaltar la pròpia fent de la visió personal una veritat universal. Deixem-ho per tant que tant la mesquita d'Al-Aqsa, com el mur del Temple o la basílica del Sant Sepulcre són llocs igual de sagrats i permanents en una ciutat universal. Però, tot això és solament una anècdota personal.

A una de les guies que ens varen atendre, persona de gran cultura alhora que de conviccions sionistes, li vaig deixar caure el nom del tortosí Menahem ben Saruq. La meua sorpresa fou gran quan me'l va situar exactament a meitats del segle X a Sefarad, definint-lo com un gran poeta i lexicòleg autor del primer diccionari en llengua hebrea. Ella no sabia que havia nascut a Tortosa; el situava a la Còrdova de Maimònides, la tomba del qual acabàvem de visitar a la ciutat de Tiberiades. Em va prometre que des d'aleshores, quan es donés el cas, faria esment al seu origen i a la història jueva de Tortosa, que desconeixia. En tornar del viatge em vaig atansar una vegada més al call de Tortosa. El vaig passejar un dia qualsevol, a mitja tarda, lluny de les aglomeracions de la Festa del Renaixement. Hi havia molt poca gent. Vaig entrar pel carrer Jerusalem, tornant pel carrer Major de Remolins i el carrer de Gentildones i xafant tot el carrer de la Vilanova, que la incultura d'un regidor tortosí dels anys vuitanta convertí en carrer de "Vilanova i la

El call jueu de Tortosa fou un dels més importants de Sefarad al segle X ■ G.M.

Geltrú", fins arribar a la muralla i al portal dels Jueus. Ma iaia, que havia nascut prop del pou de la Figuereta, lloc on també nasqueren el polític Rafel Vidiella i el pintor Casanova Estorac, em parlava del racó del jueu vora la muralla i el cementiri que havia sentit explicar hi havia a l'altra banda, com a Jerusalem, afegixo jo dels meus records recents. El call de Girona és, sens dubte, més ric, més endreçat —cases de pedra i patis senyorívols—, però alhora és menys viu, més refet, fins i tot turístic. El call de Tortosa és humil: casetes d'obra de planta baixa i pis amb la façana arrebossada amb morter de calç i arena i emblanquinada, algunes malauradament refetes fa pocs anys amb això que en diuen modern, és a dir marc d'alumini i persianes de plàstic. Malgrat tot, el traçat dels carrers, el paviment d'argamassa (mai va estar empedrat) i tot plegat atorguen un alè d'autenticitat.

L'expulsió dels jueus de Sefarad (1492) va tenir aquí un trist precedent conegut per la historiografia oficial com les Dispu-

tes de Tortosa (1413) on, diuen, en un clima de tolerància i respecte, es discutiren els continguts de la Bíblia i acabaren en la lliure conversió de bona part del nombrós call tortosí quan, en realitat, fou una planificada operació de coacció violenta dirigida per Vicenç Ferrer, personatge glorificat i mitificat pels valencians i els espanyols i que resultà malèfic per als interessos de Catalunya i per als jueus tortosins. Els figurats conversos, però, no pogueren evitar l'expulsió decretada per Ferran II; en partir s'emportaren les claus de les seves cases. A principis del segle XX algunes famílies sefardites residents a Turquia encara les conservaven. Els habitatges foren ocupats per pagesos de l'horta de Pimpi que pernoctaven dins la protecció de les muralles. Fa pocs anys els pocs que quedaven se'n van anar a viure als eixamples tortosins i les cases han passat a mans de l'emigració, al principi del sud d'Espanya i finalment, del nord d'Àfrica. En qualsevol cas, però, el call continua viu. ■